

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

проф. Студеняк І.П.

Вересень 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2016

Робоча програма навчальної дисципліни «**Регіональний розвиток України**» для здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні: доктор філософії/Doctor Philosophy (Ph.D) галузі знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»** спеціальності **052 «Політологія»** освітньої програми Політологія/Political Science.

Розробник:

Остапець Ю.О., доцент, доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології і державного управління.

Протокол № 12 від 25 червня 2016 року.

В. о. зав. кафедри _____ (проф. Вегеш М.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 5 від 24 червня 2016 року.

Голова _____ (доц. Зан М.П.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Очна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	1	1
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: 9	1	1
аудиторних – 3	Лекції:	
	20	6
самостійної роботи здобувача – 6	Практичні (семінарські):	
	18	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	52	80

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни «**Регіональний розвиток України**» надати здобувачам теоретичні та практичні знання щодо особливостей регіонального політичного розвитку України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати:

- об'єкт, предмет вивчення дисципліни та методологію, яка використовується в політичній науці для вивчення регіональних суспільно-політичних процесів;
- історію становлення та основні етапи розвитку політичної регіоналістики;
- історичні та соціокультурні особливості основних українських регіонів: Захід, Схід, Південь, Центр;
- регіональні партійні структури;
- особливості регіональних електоральних процесів;
- причини регіонального сепаратизму;
- основні напрямки та механізми реалізації регіональної політики.

вміти:

- застосовувати методологію дослідження для аналізу регіональних суспільно-політичних процесів;
- орієнтуватися в проблематиці основних тенденцій розвитку сучасних регіональних партій та рухів;
- використовувати емпіричні індекси для аналізу суспільно-політичних процесів в регіонах;
- готувати повідомлення, виступи, наукові статті на вказану проблематику;
- використовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань;
- консультувати суспільно-громадських діячів щодо організації і проведення виборчих кампаній.

У процесі опанування навчальним матеріалом здобувачи відвідують лекції, готуються на практичні заняття, виконують самостійну та індивідуальну дослідницьку роботу.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів є залік.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Регіоналізм в політичній науці

Об'єкт і суб'єкт регіоналізму. Регіоналізм і політичний регіоналізм. Предметне поле політичного регіоналізму. Об'єкт дослідження політичного регіоналізму. Поняття регіоналізму. Основні підходи до визначення регіону: правовий, економіко-географічний, культурологічний, ментальний, політичний.

Сучасні підходи до обґрунтування регіоналізму. Місце регіону в територіальній організації суспільства. Формування регіонів: порівняльний аспект. Регіоналізм та його політична складова.

Предмет політичного регіоналізму основні теоретичні підходи до його визначення. Основні дидактичні одиниці навчальної дисципліни та її структура. Методологія, методика й техніка політико-регіональних досліджень. Еволюціонізм і функціоналізм. Регіоналізм і глобалізм.

ТЕМА 2. Методологія дослідження регіональних політичних процесів

Предмет вивчення і методи дослідження регіональних політичних партій і рухів. Основні теоретичні підходи в трактуванні предметного поля дослідження. Політична регіоналістика як основа для вивчення регіональних суспільно-політичних процесів. Ступінь розробленості та перспективи подальшого розвитку політичної регіоналістики в Україні.

Регіон як базова одиниця дослідження. Основні підходи до його трактування. Регіональний та адміністративно-територіальний поділи: спільне і відмінне. Критерії регіональної стратифікації.

Регіоналізм та основні підходи до його визначення. Класифікація регіоналізму. Еволюція та стадії розвитку. Регіоналізм та регіоналізація: спільне і відмінне. Регіоналізація як протиположна глобалізації. Регіоналізм і регіональна політика

Категоріальний апарат дослідження регіонального фактору сучасного політичного процесу: децентралізація, деволуція, федералізм, автономізація, сепаратизм.

Поняття «регіональний політичний процес». Типологія регіональних політичних процесів: взаємовідносини центральної і регіональної влади, спосіб легітимації влади. Моделі регіонального політичного процесу: порівняльний аналіз. Регіоналізм і автономія.

Емпіричні методи дослідження регіонального партійного впливу.

Основні теорії організації просторово-територіальних систем: фрагментація та інтеграція як державоутворюючі процеси (Ж. Готтман, Р. Гартшорн), цивілізаційний підхід (С. Гантінгтон), теорія суверенітету (Ж. Бодена, Ж. Руссо, Гамільтона), соціополітичні розмежування (С. Ліпсет, Ст. Роккан).

ТЕМА 3. Соціополітичні поділи, їх сутність та вплив на регіональні політичні процеси

Поняття соціополітичного поділу на територіальній основі: суть, внутрішня структура, основні індикатори та стадії розвитку. Регіональні партії і рухи. Інституціоналізація розмежувань.

Соціополітичні розмежування на територіальній основі в Україні: основні чинники, стадії становлення та вияви. Основні небезпеки для України: протистояння по лінії «Схід-Захід».

Специфіка соціального та політичного поділів у ЦСЄ. Індикатори сформованості соціополітичного поділу. Стадії формування соціополітичних поділів.

Структура змін основних груп населення у післявоєнний період. Особливості еволюції партій лівого спрямування. Чинники політичного протистояння в країнах Західної Європи, ЦСЄ та України. Місце етнічних меншин у політичному просторі країн. Політичний формат протистояння на етнічній основі.

Релігійна складова в суспільно-політичних процесах країн. Особливості політичних партій християнсько-демократичного спрямування. Територіальна складова регіональних політичних відносин.

ТЕМА 4. Регіональний поділ в Україні

Територіально-державне будівництво. Умови формування регіонів. Регіональний і державний інтерес. Форми прояву та характер впливу регіоналізму на політичну систему. Роль політичного регіоналізму в сучасних політичних процесах. Політичний регіоналізм у системі централізація – децентралізація.

Поняття адміністративно-територіального поділу держави та його основні функції. Історичні етапи в розвитку систем адміністративно-територіального поділу держави. Типи систем адміністративно-територіального поділу. Ієрархія адміністративно-територіального поділу. Стійкість та мінливість адміністративно-територіального поділу. Адміністративно-територіальний поділ і територіальна самоорганізація суспільства. Реформи адміністративно-територіального поділу: варіанти, передумови і наслідки.

Основні теоретичні підходи до регіонального поділу України: політичний, територіальний, культурний, етнічний, історичний чинники районування. Етнокультурне районування: Галичина, Волинь, Буковина, Закарпаття, Центр, Північна та Південно-Східна Україна і Крим.

Галичина як етнокультурний регіон. Історичний досвід та особливості менталітету. Національне питання на Галичині. Релігійні, культурні та етнічні особливості регіону. Електоральні особливості виборчого процесу на Галичині, досвід парламентських, президентських та місцевих виборів.

Буковина як етнокультурний регіон. Історичний досвід регіону і вплив його на формування ментальних особливостей. Національний склад регіону та етнічні меншини в Буковині. Електоральні особливості виборчого процесу на Буковині, досвід парламентських, президентських та місцевих виборів.

Волинь як етнокультурний регіон. Історична довідка. Демографічна структура населення. Економічні показники. Релігійно-духовна складова регіону. Еліта регіону (центри впливу).

Особливості історичного формування регіональної ідентичності центральної України. Соціально-економічні передумови політичної свідомості населення регіону. Партиї, електоральні та ідеологічні характеристики центру України.

Північна Україна в структурі політичного районування України. Історичні особливості формування регіону. Мовно-культурна та політико-економічна складова регіону.

Південно-східний регіон на прикладі Донеччини. Історичні особливості формування регіону. Історичні, ментальні та національні особливості регіону. Регіональна ідентифікація. Релігійні, етнолінгвістичні, культурні, зовнішньополітичні особливості регіону. Електоральні особливості виборчого процесу в Південно-східному регіоні, досвід парламентських, президентських та місцевих виборів.

ТЕМА 5. Вплив електоральних процесів в Україні на регіоналізацію політичного життя (регіональні політичні режими).

Регіональні партії і рухи в Україні

Електоральна карта України. Теоретичні основи та методи дослідження електоральної географії у пізнанні регіональних партій та рухів. Електоральне районування. Джерімендерінг. Регіональна ідентичність та політична культура як основа електорального вибору.

Політичний чинник регіонального розмежування в Україні. Вплив президентських та парламентських виборів на процес регіоналізації в Україні. Регіональне структурування політичного простору за результатами виборів. Соціокультурне розмежування за результатами президентських виборів 2004 р. та його вплив на подальші виборчі процеси. Східна і Західна електоральна Україна, їх характеристики. Використання політичних технологій протиставлення регіонів для досягнення електоральних результатів.

Структура регіональної конфігурації партійної системи України: 1) загальнонаціональні парламентські політичні партії, які на виборах до парламенту подолали виборчий бар'єр; 2) загальнонаціональні непарламентські партії, які здобули на виборах не менше 1 % голосів виборців; 3) регіональні політичні партії: партії, які перемагають на місцевих виборах / представлені в обласних радах в одній або декількох областях; етнічні регіональні партії; 4) субрегіональні партії: а) політичні партії одного/декількох одномандатних виборчих округів; локальні партії (партійні проекти), які ситуативно використовують місцеві політики для забезпечення електоральної підтримки на виборах до органів місцевого самоврядування.

Регіональні політичні режими. Формування інституційного дизайну регіональних режимів пов'язаний з такими індикаторами: статус президента у системі владних відносин, виборче законодавство, парламент (вироблення регіональної політики), уряд (реалізація регіональної політики).

Фактори впливу на формування регіональних політичних режимів: а) соціально-економічний стан; б) соціально-демографічні характеристики регіону; в) походження і політичний досвід губернатора, його індивідуальні характеристики; г) констеляція (конфігурація і взаємозв'язок) регіональної еліти.

Визначальний вплив на особливості функціонування регіональних політичних режимів мають партійні структури.

ТЕМА 6. Характеристика механізмів подолання регіонального політичного протистояння в Україні

Складові стратегії подолання політичного протистояння в Україні. Інтеграційна економічна і регіональна політика: посилення економічних зв'язків між регіонами, зменшення розриву у рівні соціально-економічного розвитку та рівні життя між окремими регіонами країни, розвиток української економіки як єдиного господарчого комплексу.

Збалансована зовнішня політика. Необхідний пошук відносного компромісу між різними політичними силами з питань пріоритетів зовнішньої політики України, тому що цей чинник також є одним з викликів для збереження єдності українського суспільства.

Децентралізація державного устрою України. Реформа децентралізації та Модель унітарно-децентралізованої держави. Збалансований розподіл повноважень між центром та регіонами. Принцип субсидиарності у вирішенні різного роду питань суспільно-політичного життя.

Інтеграція (консолідація) регіональних еліт у загальнонаціональну політичну і адміністративну еліту. Формування нової, сучасної адміністративної еліти країни, яка має стати одним з об'єднуючих елементів суспільного організму. Міжрегіональна ротація представників регіональних еліт у складі загальноукраїнської адміністративної еліти.

Департизація державної служби, керівництва силових структур та місцевих державних адміністрацій. Чітке законодавче розмежування (через закони про Кабінет Міністрів, про центральні і регіональні органи виконавчої влади, про державну службу) політичних (виборних) посад і адміністративних посад.

Зміцнення загальнонаціональної партійної системи та регіональних партійних структур. Реформа виборчого законодавства, яке має забезпечити пропорційне представництво у ВР України від кожної адміністративно-територіальної одиниці. Формування сучасної української ідентичності (нової, сучасної системи ідентифікуючих символів українства). Гнучке розв'язання мовного питання. Формування соціетальної культури. Нейтралізація впливу «російського чинника» на внутрішню і зовнішню політику держави.

ТЕМА 7. Закарпаття: історичні, політико-економічні та соціокультурні особливості

Історичні особливості формування Закарпаття як етнокультурного регіону. Досвід перебування у складі різних держав. Особливості регіональної ідентифікації, менталітету, історичної пам'яті.

Автономістські тенденції на Закарпатті. «Русинське питання». Регіональні партії на Закарпатті.

Особливості економічного потенціалу регіону: рівень зайнятості, безробіття, валовий регіональний продукт, середня заробітна плата.

Мовно-лінгвістичні, релігійні та культурні особливості регіону. Проблема політизації етнічності та конфліктний потенціал на Закарпатті.

Електоральні особливості виборчого процесу на Закарпатті, досвід парламентських, президентських та місцевих виборів. Регіональні політичні партії: Партія Угорців України, Демократична партія угорців України, Політична партія «Єдиний Центр».

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Регіоналізм в політичній науці	10	2	2			6	10	-	-			10
Тема 2. Методологія дослідження регіональних політичних процесів	12	2	2			8	14	2	-			12
Тема 3. Соціополітичні поділи, їх сутність та вплив регіональні	14	4	2			8	12	-	-			12
Тема 4. Регіональний поділ в Україні	10	2	2			6	12	2	-			10
Тема 5. Вплив електоральних процесів в Україні на регіоналізацію політичного життя (регіональні політичні режими). Регіональні партії і рухи в Україні	16	4	4			8	14	-	2			12
Тема 6. Характеристика механізмів подолання регіонального політичного протистояння в Україні	14	4	2			8	14	-	2			12
Тема 7. Закарпаття: історичні, політико-економічні та соціокультурні особливості	14	2	4			8	14	2	-			12
Разом	90	20	18			52	90	6	4			80

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

N з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Регіоналізм в політичній науці	2
2	Методологія дослідження регіональних політичних процесів	2
3	Соціополітичні поділи, їх сутність та вплив регіональні політичні процеси	2
4	Регіональний поділ в Україні	2
5	Вплив електоральних процесів в Україні на регіоналізацію політичного життя (регіональні політичні режими). Регіональні партії і рухи в Україні	4
6	Характеристика механізмів подолання регіонального політичного протистояння в Україні	2
7	Закарпаття: історичні, політико-економічні та соціокультурні особливості	4
	Всього	18

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

N з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Регіоналізм в політичній науці	6
2	Методологія дослідження регіональних політичних процесів	8
3	Соціополітичні поділи, їх сутність та вплив регіональні політичні процеси	8
4	Регіональний поділ в Україні	6
5	Вплив електоральних процесів в Україні на регіоналізацію політичного життя (регіональні політичні режими). Регіональні партії і рухи в Україні	8
6	Характеристика механізмів подолання регіонального політичного протистояння в Україні	8
7	Закарпаття: історичні, політико-економічні та соціокультурні особливості	8
	Всього	52

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

А) Зробити аналіз регіональної партійної структури в Україні (область) за наступною структурою:

1. Загальна характеристика області (к-ть жителів, виборців, мова, національний склад, зайнятість населення тощо).
2. Коротка електоральна історія
3. Аналіз попередніх місцевих виборів
4. Політичне структурування за результатами парламентських виборів 2014 року
5. Основні політичні актори на місцевих виборах 2015 року: агітація, електоральний потенціал
6. Результати виборів у обласну, районні та міські ради
7. Висновки щодо особливостей партійної структури

Б) Показати вплив соціополітичних поділів на формування регіональних суспільно-політичних процесів

В) Охарактеризувати емпіричні методи аналізу регіональних політичних процесів. Використовуючи індекс регіоналізації партійного впливу та індекс націоналізації, прорахувати вплив політичних партій у регіонах України.

Г) Охарактеризувати особливості функціонування регіональних партій і рухів в країнах Західної Європи.

Д) Охарактеризувати особливості функціонування регіональних партій і рухів в Україні.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання нормативної навчальної дисципліни «Партологія» викладача використовує наступні *групи методів навчання*:

1. Словесні (лекція, бесіда, обговорення, інструктаж).
2. Наочні (ілюстрація, демонстрація (з використанням фотоілюстрацій, таблиць та схем, електронних презентацій)).
3. Практичні (опитування на практичних заняттях; виконання тестових завдань; робота з підручником, першоджерелами; виконання індивідуальних завдань (див. вище); контрольні роботи).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	Зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від **08.05.2015 р.**) керуватись при визначенні знань здобувачів потрібно за наступними критеріями:

Оцінку «відмінно» (90-100 балів, A) заслуговує здобувач, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; – засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

Оцінку «добре» (82-89 балів, B) – заслуговує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі

- відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

Оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

Оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

знайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінку «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Для лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін 50 % балів оцінки модульного контролю виставляє лектор на підставі результатів перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни (теоретичний компонент оцінки). Теоретичний компонент оцінки складається з сумарних результатів проведених викладачем контрольних робіт.

50 % балів (практичний компонент) виставляє викладач, який веде практичні, лабораторні або семінарські заняття. Практичний компонент оцінки модульного контролю лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін складає поточна успішність – усні та письмові

відповіді під час занять (не більше 30 % балів), оцінка письмових домашніх завдань або підготовки, виконання та захисту лабораторних робіт (не більше 20 % балів).

За звичайний (недиференційований) залік національна оцінка «зараховано» відповідає оцінці від 60 до 100 балів (за 100-бальною шкалою), а оцінка «незараховано» – від 35 до 59 балів.

Здобувач, який отримав до 34 балів (за розширеною національною шкалою – «неприйнятно») не допускається до складання іспиту / заліку та повинен відпрацювати матеріал з дисципліни в установленому порядку.

За результатами двох модульних контролів визначається підсумкова семестрова оцінка успішності здобувача (середній бал за два модульні контролі) з кожної навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою та виставляється державна оцінка за розширеною національною шкалою («відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», «незадовільно») відповідно до шкали переведення балів.

Інформація про підсумкову успішність здобувачів з навчальної дисципліни за семестр подається викладачем у деканат.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Байковський Б., Зінько З. Регіональні та регіоналістські партії у політичному просторі Європи. *Грані*. 2013. №6. С. 144–149.
2. Бей О.Регіоналізм як єдність у різноманітності. До питання еволюції владних структур України. *Політика і час*.2003. № 5. С. 7–14.
3. Береза А.Регіоналізм і регіоналізація : проблеми теорії і практики. *Трибуна*. 2006.№ 11–12. С. 29–30.
4. Бойко О. Україна в 1985 – 1991 рр.: сновні тенденції суспільно-політичного розвитку: Монографія. К.: ППЦЕНД, 2002. 306 с.
5. Бусленко В. Партійна структуризація Західного регіону України на початку 90-х рр. *Історико-політичні проблеми сучасного світу. Збірник наукових статей*. Т. 12 – 13. Чернівці: «Рута». С. 64 – 67.
6. Бусыгина И. Концептуальные основы европейского регионализма. *Регионы и регионализм в странах Запада и России*. М., 2001. – С. 7–15.
7. Вартумян А. Региональный политический процесс: динамика, особенности, проблемы [Електронний ресурс]. – М.: Изд.-во РГСУ «Союз», 2004. – 280 с. URL: <http://freebooks.site/teoriya-politiki-uchebnik/regionalnyi-politicheskiy-protsess-dinamika.html>
8. Вишняк О. Історичні регіони України: критерії типологізації, соціокультурні відмінності та політична свідомість. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2015. № 2.С. 24–37.
9. Вишняк О. Політична типологія регіонів України: динаміка та фактори змін. *Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги*.К. : Ін-т соціол. НАН України, 2008. С. 331–342.
10. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : кол. монографія / [В. І. Бортніков, Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха та ін.] ; за заг. ред. В. І. Бортнікова. – Луцьк : Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 656 с.
11. Галичина в етнополітичному вимірі / авт. кол.: В.О.Котигоренко (керівник). – К.: ІПіЕНДіменіІ. Ф. Кураса НАН України, 2017. – 840 с.
12. Голосов Г., Григорьев В. Национализация партийной системы: российская специфика. *Политическая наука*. 2015. №1. С.128–156.
13. Горовіц Д. Міжетнічні конфлікти. Харків: «Каравелла», 2004. 684 с.
14. Грицак Я., Грицак Я., Черниш Н., Маланчук О. Історія двох міст: Львів і Донецьк у порівняльній перспективі. *Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні [Спеціальний випуск часопису «Україна модерна»]*. Київ–Львів: "Критика", 2007. 355 с.
15. Гуйтор М. Електоральні процеси у Чернівецькій області на прикладі виборів 2004 року. / А. В. Гилев.: www.lnu.edu.ua/faculty/Phi/guitar.pdf
16. Дністрянський М. Україна в політико-географічному вимірі. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000.310 с.
17. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття: монографія / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря; [Ред. колегія: М. Зан, М. Гуйтор, Ю, Остапеч, Н. Ротар; Відп. За випуск М. Токар]; НДІ політичної

- регіоналістики (Ужгород), НДІ європейської інтеграції та регіональних досліджень (Чернівці). Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. 552 с.
18. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості: Монографія. К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф.Кураса НАН України, 2011. 396 с.
 19. Закарпаття 1919–2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / Під. Ред.. М. Вегеша, Ч. Фединець; [Редколегія: Ю. Остапець, Р. Офіцинський, Л. Сорко, М. Токар; Відп. за випуск М. Токар]. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 720 с.
 20. Закарпаття в етнополітичному вимірі. Київ: ІПЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. 682 с.
 21. Зорич О. Регіональний політичний режим у Полтаві та області: історичні передумови становлення та ключові актори (перша половина 1990-х рр.). Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. К.: ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. Вип. 1. С. 77–88.
 22. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе. *Логос*. 2003. № 6. С. 81–113.
 23. Климончук В. Регіональні особливості структурування партійного простору на прикладі Івано-Франківської області. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: збірник статей і тез за результатами наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 8 жовтня 2016 року / За заг. ред. А. Романюка*. Львів: Простір-М, 2017. С. 51–59.
 24. Ключкович А. Електоральне структурування території України: основні регіони, фактори та етапи. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Політологія. Соціологія. Філософія*. Ужгород: Говерла, 2014. Вип. 17. С. 50–59.
 25. Колодій А. Міжрегіональні поділи в Україні і деякі принципи публічного врядування. *Будуємо нову Україну: збірник конференції (26-27 листопада 2014 р., м. Київ) / упоряд. Ярошенко Т.О ; Українське Фулбуртівське коло*. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015 [407с.]. С. 309–327.
 26. Колодій А. Український регіоналізм як стан культурно-політичної поляризованості. *Агора. Україна – регіональний вимір*. – Випуск 3. – Київ, 2006. С. 69–91.
 27. Кононов І., Хобта С., Шудло С. Донбас і Галичина в регіональній системі України. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2008. №3. С. 73–98.
 28. Круглашов А., Гливік А. Регіоналізм як політтехнологія: вибори в Чернівецькій області 2006 року. *Політологічні та соціологічні студії*. Т. ІХ. Чернівці: Букрек, 2010. С. 110–125.
 29. Лебедюк В. Регіональні особливості динаміки розвитку політичних партій у Рівненській області. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами наук. конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 21 жовтня 2017 року / відп. за випуск Анатолій Романюк, Віталій Литвин*. Львів: Простір-М, 2018. Вип. 2. С. 38–60.

30. Ляшенко О. Участь етнополітичних партій у політичних процесах в Україні: досвід і перспективи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України*. К., 2010. № 2. С. 117–138.
31. Мадрига Т. Регіональні виборчі кампанії початку ХХІ століття (на прикладі Західних областей України). Івано-Франківськ: Вид-во «Зоря», 2015. 248 с.
32. Майборода М. Парламентрські вибори 2012 р. в контексті змін політичних поглядів населення Донецької області. *Вісник Маріупольського державного університету*. – Серія: Історія. Політологія. 2013. Випуск 6. С.99–106.
33. Максимець Б. Національно-демократичні партії України у виборчих кампаніях початку ХХІ століття. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2014. 219 с.
34. Макеєв С. Регіональна специфіка соціокультурних відмінностей в Україні. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2004. № 3. С. 109–125.
35. Манайло-Приходько Р. Феномен «регіональних» політичних партій в Україні. *Політікус*. 2016. № 2. С.93–98.
36. Маркітантов В., Віннічук О. Особливості формування і функціонування партійних систем у Хмельницькій області. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики : зб. ст. і тез за результатами наук. конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 21 жовтня 2017 року / відп. за випуск Анатолій Романюк, Віталій Литвин*. Львів: Простір-М, 2018. Вип.2. С. 131–159.
37. Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014). Чернівці: Книга – ХХІ, 2016. – 277 с.
38. Между сепаратизмом и автономией. Региональные и этнические партии в европейской политике / Под. ред. В. Швейцера; РАН, Ин-т Европы. М., 2006. 197 с.
39. Місцеві вибори 2010. Пульс країни. URL: <http://parlament.org.ua/upload/docs/Local%20Election-2010-ua.pdf>
40. Місцеві вибори 2015 (Обрані депутатами). URL: <http://www.cvk.gov.ua/wvm2015/wm001.html>
41. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст / Л. Нагорна. К.: ІПіЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. 405 с.
42. Нагорна Л. Феномен регіоналізму і національна ідентичність в Україні: історичні витоки. *Регіональна історія України: Зб. Наук. статей*. – К.: Ін-т історії НАН України, 2007. С. 107–122.
43. Осадца І. Регіональні особливості формування і розвитку політичних партій Чернівецької області. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами наук. конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 21 жовтня 2017 року / відп. за випуск Анатолій Романюк, Віталій Литвин*. Львів: Простір-М, 2018. Вип.2. С. 73–95.
44. Остапець Ю. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів. Ужгород: «Ліра», 2016. 412 с.

45. Остапець Ю., Манайло-Приходько Р. Типові чи девіантні: розрахунок евклідової відстані для аналізу особливостей регіонального голосування в Україні на парламентських виборах 1998–2014 рр. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції Чернівці, 17 квітня 2018 р.* Чернівці: Букрек, 2018. С.77–83.
46. *Партійна система України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку.* К.: ПІЕНД, 2012. 588 с.
47. Піпаш В. *Феномен регіонального сепаратизму.* Ужгород: «Карпатська вежа», 2009. 36 с.
48. Погоріла Н. Регіональні поділи в Україні: кілька заперечень проти дихотомії «Схід-Захід» [Електронний ресурс] / Н. Погоріла // Незалежний інтернет ресурс «Діалог». Рубрика «Проект Україна». URL: <http://dialogs.org.ua/ru/material/full/2/1332>
49. Регіональний вимір суспільно-політичних процесів в Україні [Електронний ресурс]. – Український соціум [Власюк О.С., Крисаченко В.С., Степико М.Т. та ін.] ; за ред. В.С. Крисаченка. – К.: Знання України, 2005. – 792 с. URL: www.niss.gov.ua/book/Krysachenko/7-5-Ukr_Socium.pdf
50. Регіональний портрет України. К.: УНЦПД, 2003. 336 с.
51. Романюк А., Литвин В., Осадчук І. Особливості формування і функціонування партійних систем у Львівській області (2006–2017). *Політичні партії і вибори: українські та світові практики : зб. ст. і тез за результатами наук. конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 21 жовтня 2017 року / відп. за випуск Анатолій Романюк, Віталій Литвин.* Львів: Простір-М, 2018. Вип.2. С. 24–38.
52. Ротар Н. Інституціональні чинники формування регіональних політичних режимів. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Івано-Франківськ, 12–13 жовтня 2017 р.).* Івано-Франківськ, 2017. С. 247–249.
53. Рябчук М. *Дві України: реальні межі, віртуальні війни.* К., 2003. 336 с.
54. Склярська О. *Політико-географічні процеси в Закарпатській і Чернівецькій областях: монографія.* Львів, 2011. 228 с.
55. Стегній О., Чурилов М. Регіоналізм як об'єкт соціологічного дослідження. К., 1998. 236 с.
56. Танчук Н. Регіони України: проблемні характеристики. *Гілея. Науковий вісник.* Випуск 43. К., 2011. С. 586–597.
57. Татаренко Т. Регіональна ідентичність в політичному просторі України. URL: www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_30/.../P8_doc.pdf
58. Таран С. Клієнтелізм як вияв регіоналізму: досвід вивчення у світі і в Україні. *Політологічний вісник. Збірник наукових праць.* Випуск 67. С.227–249. URL: <http://idi.kiev.ua/2013/06/01/klientelizm-yak-viyav-regionalizmu/>
59. Татаренко Т. Регіональний фактор у політичному житті України. Луганськ: Вид. «СНУ ім. В. Даля», 2005. 416 с.
60. Томпсон Е. Регіони, регіоналізація та регіоналізм у сучасній Європі. *Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика.* Луганськ: «Альма-матер»,

2002. С.95–110.

61. Трансформація партійної системи: український досвід у європейському контексті / За ред. Ю.Якименка. Київ: Центр Разумкова, 2017. 428 с.
62. Туровский Р. Национализация и регионализация партийных систем: подходы к исследованию. *Полития*. 2016. №1. С.162–180.
63. Угрин Л. Вплив регіональних ідентичностей на політичний процес в Україні / Л. Угрин // Регіональний вимір політичного процесу в Україні: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. – Львів: ЦПД, 2007. URL: http://westukr.itgo.com/ugryn_cpd_conf_0701.html.
64. Ушакова Ж. Основні підходи до дослідження регіоналізму як об'єктивного процесу сучасної світової політики. *Гілея*. Випуск 19. К., 2009. С.317–324.
65. Черниш Н., Грицак Я., Маланчук О. Динаміка ідентичностей мешканців Львова і Донецька: компаративний аналіз (1994–2004 р.р.). *Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні / Спеціальний випуск часопису «Україна модерна»*. Київ-Львів, 2007. С.61–91.
66. Швейцер В. Региональные партии выходят на авансцену. *Современная Европа*. 2006. № 4. С. 84–93.
67. Швець О., Маслова Н. Електоральна рубіжність Кіровоградської області. *Учёные записки Таврического университета имени В.И.Вернадского. Серия «География»*. Том 26. №4. С.169–182.